

สลด. 1 (๙๕๖)
ส่ง : กสค.
รับที่ : ๘9607/64
๒๓.๖. 2564 เวลา 13.30 น.

ที่ นร ๑๑๐๔/ ๕๒๓๐

สำนักงานสภาพัฒนาการ
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๙๖๒ ถนนกรุงเกษม กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐

๓ กันยายน ๒๕๖๔

เรื่อง ภาวะสังคมไทยไตรมาสสอง ปี ๒๕๖๔

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. หนังสือรองนายกรัฐมนตรีเห็นชอบให้เสนอคณะรัฐมนตรี ๑ ฉบับ

๒. รายงานภาวะสังคมไทยไตรมาสสอง ปี ๒๕๖๔ จำนวน ๕ เล่ม

ด้วย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขอเสนอเรื่องภาวะสังคมไทยไตรมาสสอง ปี ๒๕๖๔ มาเพื่อคณะรัฐมนตรีทราบ โดยเรื่องนี้เข้าข่ายที่จะต้องนำเสนอคณะรัฐมนตรีตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการเสนอเรื่องและการประชุมคณะรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๔๘ มาตรา ๔ (๑๒) รวมทั้งเป็นการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ในด้าน (๖) การบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งนี้ รองนายกรัฐมนตรี (นายสุพัฒนพงษ์ พันธ์มีเชาว์) กำกับบริหารราชการสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี ได้เห็นชอบให้นำเรื่องดังกล่าวเสนอคณะรัฐมนตรีด้วยแล้ว โดยมีรายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย

ทั้งนี้ เรื่องดังกล่าวมีรายละเอียด ดังนี้

๑. ความเคลื่อนไหวทางสังคมไตรมาสสอง ปี ๒๕๖๔

๑.๑ สถานการณ์แรงงานปรับตัวดีขึ้นเล็กน้อย แต่ยังได้รับผลกระทบหากเทียบกับช่วงเวลาปกติ การจ้างงานเพิ่มขึ้นทั้งในภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม แต่อัตราการว่างงานยังอยู่ในระดับสูง

สถานการณ์แรงงานไตรมาสสอง ปี ๒๕๖๔ ตลาดแรงงานปรับตัวดีขึ้นเมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน แต่ยังไม่กลับสู่ภาวะปกติ โดยไตรมาสสอง ปี ๒๕๖๔ การจ้างงานเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒.๐ จากช่วงเดียวกันของปีก่อน แบ่งเป็นการจ้างงานภาคเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒.๔ จากการเคลื่อนย้ายเข้าไปทำงานของแรงงานที่ว่างงานและถูกเลิกจ้าง และราคาสินค้าเกษตรที่จูงใจ และการจ้างงานนอกภาคเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑.๘ โดยสาขาที่มีการจ้างงานเพิ่มขึ้นมาก ได้แก่ สาขาก่อสร้าง สาขาโรงแรม/ภัตตาคาร สาขาการขนส่ง/เก็บสินค้า มีการขยายตัวร้อยละ ๕.๑ ๕.๔ และ ๗.๑ ตามลำดับ ส่วนสาขาการผลิตและการขายส่ง/ขายปลีก การจ้างงานหดตัวร้อยละ ๒.๒ และ ๑.๔ ตามลำดับ ทั้งนี้ เป็นการจ้างงานที่หดตัวในสาขาการผลิตซึ่งใช้แรงงานเข้มข้นเป็นหลัก ขณะที่สาขาการผลิตเพื่อการส่งออกมีการจ้างงานเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง อาทิ สาขาเครื่องคอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ ผลิตภัณฑ์ยาง และยานยนต์ ชั่วโมงการทำงานปรับตัวดีขึ้นจากช่วงเดียวกันของปีก่อน แต่ยังอยู่ในระดับต่ำกว่าปกติที่ ๔๑.๖ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๘.๘ จากช่วงเดียวกันของปีก่อน สำหรับแรงงานที่ทำงานล่วงเวลามีจำนวน ๖.๐ ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๒.๒ การว่างงานยังอยู่ในระดับสูงจากผลกระทบของ COVID-19 โดยอัตราการว่างงานอยู่ที่

/ร้อยละ...

ร้อยละ ๑.๘๙ คิดเป็นผู้ว่างงาน ๗.๓ แสนคน แบ่งเป็นผู้ไม่เคยทำงานมาก่อน (ผู้จบการศึกษาใหม่) ๒.๙ แสนคน เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๐.๐๔ และผู้ว่างงานที่เคยทำงานมาก่อนมีจำนวน ๔.๔ แสนคน ลดลงร้อยละ ๘.๓๘ เมื่อพิจารณาระยะเวลาของการว่างงาน พบว่า ผู้ว่างงานมีแนวโน้มว่างงานนานขึ้น โดยผู้ว่างงานนานกว่า ๑๒ เดือน มีจำนวน ๑.๔๗ แสนคน เพิ่มขึ้น ๑.๒ เท่าจากช่วงเดียวกันของไตรมาสที่แล้ว นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้จบการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาอัตราการว่างงานสูงขึ้นเป็นร้อยละ ๓.๑๘ และ ๓.๔๔ ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าการว่างงานในปัจจุบันอยู่ในกลุ่มแรงงานทักษะสูง สำหรับการว่างงานในระบบ ผู้รับประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงานมีจำนวน ๓.๑ แสนคน คิดเป็นสัดส่วนต่อผู้ประกันตนร้อยละ ๒.๘ ลดลงจากไตรมาสก่อนเล็กน้อยแต่ยังคงสูงกว่าสถานการณ์ปกติ ขณะที่ผู้ประกันตนมาตรา ๓๓ ที่รับประโยชน์ทดแทนกรณีว่างงานด้วยเหตุสุดวิสัยมีจำนวน ๓๒,๙๒๐ คน เพิ่มขึ้น ๔ เท่าจากไตรมาสก่อนที่มีจำนวนเพียง ๗,๙๖๔ คน

ประเด็นที่ต้องติดตามในระยะต่อไป

๑. ผลกระทบจากการระบาดที่มีความรุนแรงมากขึ้น และมาตรการควบคุมการระบาดที่ส่งผลต่อความสามารถในการหารายได้ของแรงงาน จากสถานการณ์แพร่ระบาด COVID-19 ในเดือนเมษายน ๒๕๖๔ ซึ่งต่อมารัฐบาลมีการประกาศมาตรการควบคุมการแพร่ระบาด ส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจลดลงและมีแนวโน้มจะลดลงมากกว่าการระบาดในปี ๒๕๖๓ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเนื่องต่อการจ้างงาน/การมีงานทำ และรายได้ โดยเฉพาะแรงงานในกลุ่มที่ไม่สามารถทำงานที่บ้านได้ ทั้งนี้ ลูกจ้างภาคเอกชนที่สามารถทำงานที่บ้านได้ในพื้นที่ควบคุมสูงสุดและเข้มงวด ๒๙ จังหวัดมีเพียงร้อยละ ๕.๕ หรือมีจำนวน ๐.๕๖ ล้านคน จาก ๑๐.๒ ล้านคนเท่านั้น และมีกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระจำนวน ๗.๓ ล้านคน ที่จะได้รับผลกระทบ

๒. การออกมาตรการช่วยเหลือเพิ่มเติมจากภาครัฐเพื่อประคับประคองให้แรงงาน และผู้ประกอบการยังคงรักษาการจ้างงาน และการประกอบกิจการ การระบาดของ COVID-19 ที่ยาวนานจะส่งผลให้แรงงานมีความเปราะบางมากขึ้น ภาครัฐจึงจำเป็นต้องมีมาตรการช่วยเหลือที่เข้มข้นกว่าการช่วยเหลือจากการระบาดในรอบที่ผ่านมา อาทิ การช่วยสนับสนุนค่าจ้างบางส่วนให้กับผู้ประกอบการเพื่อรักษาการจ้างงาน รวมทั้งให้เงินอุดหนุนเพิ่มเติมแก่แรงงานผู้ประกอบการอาชีพอิสระซึ่งไม่สามารถทำงานได้ตามปกติจากมาตรการควบคุมการระบาด หรือมีความจำเป็นต้องกักตัว ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเพื่อป้องกันการเคลื่อนย้ายซึ่งจะส่งผลให้ไม่สามารถควบคุมการระบาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. การปรับตัวของแรงงานที่ได้รับผลกระทบทั้งในกลุ่มที่เคยทำงานมาก่อน และผู้จบการศึกษาใหม่ จากผลกระทบของการแพร่ระบาด COVID-19 ตั้งแต่ปี ๒๕๖๓ ทำให้แรงงานเคลื่อนย้ายกลับสู่ภูมิภาคซึ่งมีทั้งแรงงานถูกเลิกจ้างและกำลังแรงงานใหม่ที่เข้าสู่ตลาดแรงงาน ส่งผลให้ผู้ว่างงานในแต่ละภูมิภาคมีจำนวนเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันพบว่าผู้ที่ว่างงานหางานลดลง เนื่องจากมีความกังวลต่อสถานการณ์และแรงงานที่กลับไปทำงานในภูมิภาคมีแนวโน้มประกอบอาชีพอิสระเพิ่มขึ้น จึงควรมีแนวทางการส่งเสริมทักษะอาชีพอิสระที่แรงงานสามารถเข้าถึงได้สะดวก สามารถฝึกฝนได้ด้วยตนเอง

๑.๒ หนี้ครัวเรือนเพิ่มขึ้น และยังคงเฝ้าระวังคุณภาพสินเชื่อที่อาจด้อยลง

ไตรมาสหนึ่ง ปี ๒๕๖๔ หนี้สินครัวเรือนมีมูลค่า ๑๔.๑๓ ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๖ จากร้อยละ ๔.๑ ในไตรมาสก่อน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๙๐.๕ ต่อ GDP ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากมาตรการเลื่อนและพักชำระหนี้ที่ทำให้ยอดหนี้คงค้างไม่ลดลง รวมทั้งครัวเรือนที่ไม่ได้รับผลกระทบ

มีการก่อหนี้เพิ่มขึ้น ขณะที่คุณภาพสินเชื่อยังต้องเฝ้าระวัง โดยสัดส่วน NPLs ของสินเชื่อเพื่ออุปโภคบริโภค ต่อสินเชื่อรวมอยู่ที่ร้อยละ ๒.๙๒ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒.๘๔ ในไตรมาสก่อน และด้อยลงเกือบทุกประเภท สินเชื่อ ยกเว้นสินเชื่อที่อยู่อาศัย สะท้อนให้เห็นว่าครัวเรือนเริ่มมีปัญหาในการหารายได้หรือสถานะทางการเงินเปราะบางมากขึ้น

ประเด็นที่ต้องติดตามในระยะถัดไป ได้แก่

๑. ผลของมาตรการช่วยเหลือลูกหนี้เดิม และการออกมาตรการช่วยเหลือเพิ่มเติม แม้ว่าสถาบันการเงินได้ออกมาตรการช่วยเหลือลูกหนี้เพิ่มเติมจากสถานการณ์การระบาดระลอกใหม่ แต่เนื่องจากผลกระทบเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจึงจำเป็นต้องเร่งรัดการดำเนินมาตรการให้เร็วขึ้น โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากสถาบันการเงินทุกแห่ง เพื่อให้สามารถประคับประคองสถานะทางการเงินของครัวเรือน ให้ผ่านพ้นจากวิกฤตไปได้ ไม่ให้เป็นหนี้เสีย ชะลอการฟ้องร้องคดี รวมถึงการยึดทรัพย์ อย่างไรก็ตาม ต้องระวังไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่ทำให้ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ตามปกติ (Moral Hazard)

๒. รายได้ ความสามารถในการชำระหนี้ของครัวเรือน และการก่อหนี้นอกระบบ จากสถานการณ์การระบาดระลอกใหม่ และมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดจะส่งผลกระทบต่อรายได้ และฐานะการเงินของครัวเรือน และเพิ่มความเสี่ยงการผิมนัดชำระหนี้ ประกอบกับสถาบันการเงินชะลอการปล่อยสินเชื่ออาจทำให้ครัวเรือนที่ขาดสภาพคล่องหันไปก่อหนี้นอกระบบ จึงควรมีมาตรการรักษาการจ้างงาน ควบคู่กับการปรับโครงสร้างหนี้ ซึ่งอาจใช้กลไกสถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐในการช่วยเหลือ

๓. การเฝ้าระวังกลุ่มมิจฉาชีพฉวยโอกาสหลอกลวงโดยการให้สินเชื่อผ่าน Online Platform ซึ่งเป็นการดำเนินการที่ผิดกฎหมาย และส่งผลกระทบต่อผู้หลงเชื่อเสียข้อมูลส่วนบุคคล จ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่สูง และโดนติดตามทวงหนี้ด้วยวิธีที่รุนแรงได้ จึงควรเร่งรัดให้เจ้าหน้าที่ รวมทั้งคณะกรรมการกำกับทวงถามหนี้เข้ามามีบทบาทในการควบคุมดูแลให้เข้มงวดมากยิ่งขึ้น ซึ่งล่าสุดก็ได้มีประกาศกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในการทวงถามหนี้ฉบับใหม่ ขณะเดียวกันประชาชนควรตรวจสอบรายชื่อกจากผู้ให้บริการทางการเงิน (ที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์) ที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายก่อนการกู้ยืมเงิน

๑.๓ การเจ็บป่วยโดยรวมลดลง ยังคงต้องเฝ้าระวังโรคมือ เท้า ปาก ในกลุ่มเด็กเล็ก ไตรมาสสอง ปี ๒๕๖๔ การเจ็บป่วยด้วยโรคเฝ้าระวังลดลงร้อยละ ๓๒.๔ เป็นการลดลงในเกือบทุกโรค โดยผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกลดลงร้อยละ ๘๕.๔ ผู้ป่วยโรคไข้หวัดใหญ่ลดลงร้อยละ ๕๔.๘ และผู้ป่วยโรคปอดอักเสบลดลงร้อยละ ๔.๙ ขณะที่โรคมือ เท้า ปาก ยังเพิ่มขึ้นต่อเนื่องเป็นไตรมาสที่ ๓ และต้องเฝ้าระวังผลกระทบด้านสุขภาพจิตของประชาชนจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่ยังคงยึดเยื้อและรุนแรงมากขึ้น ทั้งภาวะเครียดสูง เสี่ยงซึมเศร้า และเสี่ยงฆ่าตัวตาย

๑.๔ การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และบุหรี่ยี่ลดลง ไตรมาสสอง ปี ๒๕๖๔ การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และบุหรี่ยี่ลดลงร้อยละ ๒.๔ โดยการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ลดลงร้อยละ ๒.๙ และการบริโภคบุหรี่ยี่ลดลงร้อยละ ๑.๖ ทั้งนี้ ยังต้องเฝ้าระวังความรุนแรงในครอบครัวซึ่งมักมีเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยร่วมสำคัญ โดยเฉพาะช่วง COVID-19 ที่ทุกคนต้องใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ที่บ้าน และปริมาณการสูบบุหรี่ต่อวันในกลุ่มแรงงานยังสูง ซึ่งนอกจากจะเป็นสาเหตุให้เสียชีวิตแล้ว การสูบบุหรี่ในช่วงการระบาด COVID-19 ยังทำให้เกิดความเสี่ยงทั้งติดเชื้อและแพร่กระจายเชื้อโรคมมากขึ้น รวมทั้งยังทำให้ประสิทธิภาพของวัคซีนได้ผลน้อยลง

๑.๕ คดีอาญารวมเพิ่มขึ้น จากคดียาเสพติดและคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ขณะที่สถานการณ์การค้ามนุษย์ของไทยถูกปรับลดให้อยู่ระดับ Tier ๒ Watch List ประเทศที่ต้องถูกจับตามอง ไตรมาสสอง ปี ๒๕๖๔ คดีอาญารวมเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๑.๕ จากไตรมาสเดียวกันของปี ๒๕๖๓ โดยคดียาเสพติดและคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๓.๓ และ ๔.๕ แต่คดีชีวิตร่างกายและเพศลดลงร้อยละ ๘.๙ จึงต้องเร่งรัดการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้เข้มข้นมากขึ้น เนื่องจากสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime: UNODC) เผยแพร่รายงานสถานการณ์ยาเสพติดในเอเชีย พบว่า กลุ่มค้ายาในเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ปรับตัวต่อสถานการณ์แพร่ระบาด COVID-19 โดยเพิ่มการผลิตและลักลอบขนส่งยาเสพติดจากประเทศแถบกลุ่มน้ำโขงตอนล่าง รวมทั้งประเทศไทยถูกใช้เป็นศูนย์กลางกระจายและส่งออกยาเสพติดไปต่างประเทศ นอกจากนี้ จากรายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ประจำปี ค.ศ. ๒๐๒๑ (TIP Report 2021) ของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ลดระดับประเทศไทยให้อยู่ระดับ Tier ๒ Watch List ประเทศที่ต้องถูกจับตามอง จึงต้องเร่งติดตามผลการดำเนินงานและกำหนดแนวทางดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ตามข้อเสนอแนะรายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ฯ

๑.๖ การเกิดอุบัติเหตุทางบกเพิ่มขึ้น และต้องให้ความสำคัญกับการลดอุบัติเหตุในกลุ่มคนเดินเท้าและคนข้ามถนนที่มีโอกาสได้รับอุบัติเหตุสูง ไตรมาสสอง ปี ๒๕๖๔ มีการรับแจ้งการเกิดอุบัติเหตุทางบกเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๑.๕ จากไตรมาสเดียวกันของปีก่อน จำนวนผู้เสียชีวิตและผู้บาดเจ็บลดลงร้อยละ ๑.๓ และ ๒๒.๑ โดยสาเหตุการเกิดอุบัติเหตุยังคงมาจากการขับรถตัดหน้ากระชั้นชิดและขับรถเร็วเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดร้อยละ ๒๓ และ ๒๑.๕ นอกจากนี้ กลุ่มคนเดินเท้าเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายจากการสัญจรทางถนน สภาพถนน และความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีของยานพาหนะที่ขับเคลื่อนด้วยความเร็วสูง โดยในปี ๒๕๖๑-๒๕๖๓ มีการรับแจ้งคดีคนเดินเท้าประสบอุบัติเหตุเฉลี่ยวันละ ๘ คดี และสร้างความสูญเสียให้กับประเทศเป็นจำนวนมาก จึงต้องมีมาตรการในการจัดการความเร็ว การออกแบบและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้เอื้อต่อคนเดินเท้า มาตรฐานความปลอดภัยยานพาหนะ รวมทั้งการปฏิบัติตามกฎจราจรอย่างเคร่งครัด อาทิ การหยุดรถคนข้ามทางม้าลาย ให้สิทธิคนเดินถนนเป็นหลัก

๑.๗ การร้องเรียนผ่าน สคบ. ลดลง ขณะที่การร้องเรียนผ่าน กสทช. เพิ่มขึ้น ไตรมาสสอง ปี ๒๕๖๔ สคบ. ได้รับการร้องเรียนสินค้าและบริการลดลงจากช่วงเวลาเดียวกันในปีก่อนร้อยละ ๒๐.๑ โดยเป็นการร้องเรียนในสินค้าและบริการทั่วไปมากที่สุด รองลงมาเป็นอาคารชุด/คอนโดมิเนียม ขณะที่การร้องเรียนผ่าน กสทช. เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๘.๗ จากช่วงเวลาเดียวกันในปีก่อน โดยส่วนใหญ่เป็นประเด็นถูกคิดค่าบริการจาก SMS และการคิดค่าบริการผิดพลาด นอกจากนี้ ควรดำเนินการแก้ไขปัญหาการเรียกเก็บอัตราค่าไฟที่สูงเกินไปของหอพัก ห้องเช่า หรืออะพาร์ตเมนต์ อย่างจริงจัง โดยเฉพาะในช่วง COVID-19 ที่ต้องทำงานที่บ้าน ซึ่งส่งผลให้ปริมาณการใช้ไฟฟ้าในที่อยู่อาศัยสูงขึ้นตามไปด้วย ขณะเดียวกันผู้เช่ากลุ่มนี้ยังไม่ได้สิทธิประโยชน์จากมาตรการลดไฟฟ้าเพื่อบรรเทาผลกระทบจาก COVID-19 ของภาครัฐอีกด้วย จึงควรมีการทบทวนมาตรการช่วยเหลือค่าไฟแก่ผู้เช่าหอพัก ห้องเช่า หรืออะพาร์ตเมนต์ เพื่อให้ได้รับความช่วยเหลืออย่างเท่าเทียมกับกลุ่มที่อยู่อาศัยประเภทบ้านหรือคอนโดมิเนียม

๒. สถานการณ์ทางสังคมที่สำคัญ

๒.๑ การพัฒนาคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ผลการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขัน IMD ปี ๒๕๖๔ ประเทศไทยถูกจัดอยู่ในอันดับที่ ๒๘ จาก ๖๔ เขตเศรษฐกิจทั่วโลกปรับตัวดีขึ้น ๑ อันดับ จากปี ๒๕๖๓ โดยปัจจัยที่มีความเชื่อมโยงและเป็นพื้นฐานของการพัฒนาคนคือ

ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐาน ได้รับการจัดอันดับอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะด้านการศึกษาอยู่ในอันดับที่ ๕๖ และส่งผลต่อผลิตภาพของประเทศ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับความสามารถในการแข่งขัน ขณะเดียวกันโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาทักษะในโลกยุคใหม่ถูกจัดอยู่ในอันดับที่ ๓๗ ซึ่งยังคงต้องได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะทัศนคติต่อการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สะท้อนจากผลการสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. ๒๕๖๓ ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า สาเหตุส่วนใหญ่ที่ครัวเรือนไทยไม่มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต คือ ยังไม่มีความจำเป็น (ร้อยละ ๕๔.๔) รองลงมาคือ ไม่มีความรู้/ทักษะในการใช้ร้อยละ ๒๘.๙ และไม่สามารถเข้าถึง (ไม่มีบริการอินเทอร์เน็ตในพื้นที่) ร้อยละ ๖.๕ ดังนั้น หากต้องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน จะต้องให้ความสำคัญในการเร่งพัฒนาคุณภาพคน โดยพัฒนาการศึกษาควบคู่ไปกับการยกระดับคุณภาพของแรงงาน อาทิ พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะสูง มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาร่วมในการพัฒนานวัตกรรม รวมถึงการปลูกฝังทัศนคติแนวคิดที่พร้อมจะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และรับมือกับการเปลี่ยนแปลง (Growth Mindset) โดยภาครัฐต้องให้ความสำคัญกับการเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้งการสร้างกลไกให้เกิดการเรียนรู้ การสร้างสภาพแวดล้อมและโครงสร้างพื้นฐานที่ช่วยให้คนทุกกลุ่มสามารถพัฒนาทักษะของตนได้ง่ายขึ้น การมีข้อมูลและกำหนดทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสมสอดคล้องกับความถนัด และความต้องการของประเทศในอนาคต

๒.๒ Education Technology : เครื่องมือสำคัญในการเปิดกว้างทางการศึกษา เทคโนโลยีการศึกษา (Education Technology : EdTech) เป็นแนวโน้มของโลกยุคปัจจุบันที่นำเทคโนโลยีมาพัฒนาทางการศึกษา เพื่อเพิ่มคุณภาพของเนื้อหาและการเรียนการสอน และแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา รวมถึงการช่วยเพิ่มโอกาสให้เข้าถึงการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาค่าใช้จ่ายที่ไม่สามารถไปเรียนในโรงเรียนตามปกติได้ในช่วง COVID-19 ทำให้ในช่วงที่ผ่านมาภาพรวมอุตสาหกรรม EdTech มีแนวโน้มเติบโตมากยิ่งขึ้น และเป็นเครื่องมือสำคัญในการเปิดกว้างทางการศึกษาจากรูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถช่วยกระจายความรู้อย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพื้นที่ห่างไกลที่ขาดแคลนครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่สอนหรือครูไม่ครบชั้น ซึ่งมีตัวอย่างการดำเนินการที่สำเร็จทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษามาช่วยจัดการศึกษามากขึ้น ควรมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอินเทอร์เน็ตให้มีความพร้อมและสามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมในทุกพื้นที่ นอกจากนี้ ระดับนโยบายต้องให้ความสำคัญกับการนำ EdTech มาใช้ในการศึกษาโดยเฉพาะเพื่อการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และควรมีการพัฒนารูปแบบเชิงเนื้อหาและเชิงเทคนิคเรื่องระบบเทคโนโลยีที่รองรับให้มีความสอดคล้องกับแต่ละพื้นที่

๒.๓ บทบาทสื่อกับบริบทสังคมไทย สื่อมีบทบาทอย่างมากในสังคมไทยและมีส่วนสำคัญในการกำหนดหรือวางระเบียบวาระการรับรู้เหตุการณ์แก่ประชาชนทั่วไป (Agenda setting) การนำเสนอข่าวมีประเด็นทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อผู้ที่ตกเป็นข่าว ทั้งนี้ การให้น้ำหนักการนำเสนอที่แตกต่างกันย่อมส่งผลต่อสิ่งที่ประชาชนรับรู้ต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกยุคปัจจุบันที่รูปแบบของสื่อได้มีการวิวัฒนาการจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและพฤติกรรมการใช้สื่อที่เปลี่ยนแปลงไป โดยสื่อทางช่องทางออนไลน์ (Social Media) ได้มีบทบาทมากขึ้น รูปแบบการผลิตข่าวสารและผู้นำเสนอข่าวสารที่ทุกคนสามารถเป็นผู้นำเสนอข่าวสารได้ การแข่งขันที่สูงมากขึ้น การนำเสนอข่าวยุคใหม่เน้นการนำเสนอที่รวดเร็ว ทำให้การให้ความสำคัญกับการคัดกรองข้อมูลข่าวสารลดลง เนื่องจากมีกระบวนการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารที่น้อยกว่าสื่อดั้งเดิม การนำเสนอข่าวสารซ้ำ ๆ และเสนอความคิดเห็นของผู้เสนอข่าวผ่านสื่อช่องทางหลักและสื่อ

ช่องทางออนไลน์ โดยเฉพาะในคดีอาชญากรรมที่มีลักษณะการนำเสนอข่าวในเชิงสืบสวนคดีและความคิดเห็นมากกว่านำเสนอข้อเท็จจริง จนอาจส่งผลกระทบต่อสังคม อาทิ ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชน ความยุติธรรมในสังคม ผลกระทบต่อรูปคดี และอาจทำให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบอาชญากรรมได้ ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องนำมาพิจารณาถึงความเหมาะสมของบทบาทสื่อรูปแบบต่าง ๆ กับบริบทสังคมไทยที่ประชากรจำนวนมากยังคงขาดความรู้เท่าทันสื่อ โดยเฉพาะสื่อทางออนไลน์ที่มีการส่งต่อข่าวปลอมได้ง่าย (Fake News) และกระจายออกไปได้รวดเร็ว โดยการส่งเสริมจริยธรรมและการกำกับดูแลสื่อผ่านทางผู้ผลิตสื่ออาจไม่เพียงพอ ดังนั้น ต้องให้ความสำคัญกับแนวทางการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศและสื่อดิจิทัล (Media Information and Digital Literacy : MIDL) ให้แก่ประชาชนทุกกลุ่มวัยต่อไป

๓. บทความเรื่อง “ประเทศไทยกับความพร้อมของรูปแบบการทำงานที่บ้าน”

การทำงานที่บ้าน (Work from home) เป็นมาตรการหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เพื่อลดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ ในช่วงการแพร่ระบาดที่รุนแรงหลายองค์กรได้ตอบรับต่อมาตรการนี้ ทำให้การทำงานที่บ้านมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากในอดีตค่อนข้างมาก จากการสำรวจของ Global Workplace Analytics และ Owl Labs พบว่า ตั้งแต่ปี ๒๕๕๒ เป็นต้นมา อัตราการทำงานที่บ้านเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๑๕๙ โดยร้อยละ ๑๘ เป็นการทำงานที่บ้านแบบเต็มรูปแบบ ในขณะที่ร้อยละ ๕๒ มีการทำงานที่บ้านอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ วัน และมีบริษัทประมาณร้อยละ ๑๖ ที่มีการจ้างพนักงานทำงานที่บ้าน ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ สำหรับรูปแบบการทำงานที่บ้านมักขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน ทั้งนี้ จากการศึกษาของ McKinsey & Company ถึงศักยภาพของการทำงานนอกสถานที่ทำงาน โดยพิจารณาจากสัดส่วนการใช้เวลาทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ (Productivity) พบว่า อาชีพการเงินและการประกันเป็นอาชีพที่มีศักยภาพสูงที่สุด รองลงมาคือ การบริหารจัดการ วิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี ขณะที่เกษตรกรเป็นอาชีพที่มีศักยภาพในการทำงานนอกสถานที่ทำงานต่ำที่สุด

การทำงานที่บ้านมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด จากการสำรวจของ Global Workplace Analytics และ Owl Labs พบว่า พนักงานร้อยละ ๗๕ มีความกดดัน/ความเครียดลดลง ส่งผลให้ร้อยละ ๗๖ ของพนักงานไม่คิดจะเปลี่ยนงาน และการทำงานจากที่บ้านอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง ทำให้พนักงานร้อยละ ๒๔ รู้สึกถึงการมีประสิทธิภาพของงานและมีความสุขในการทำงาน แต่ก็มีข้อจำกัด อาทิ มีค่าใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภคที่บ้านเพิ่มขึ้น ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงาน รวมถึงการขาดปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

ประเทศพัฒนาแล้วมีศักยภาพในการทำงานนอกที่ทำงานมากกว่าประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากประเทศพัฒนาแล้วจะพึ่งพาการใช้เทคโนโลยีระดับสูง ไม่เน้นการใช้แรงงาน ดังนั้น จึงมีศักยภาพในการปรับรูปแบบการทำงานมากกว่าประเทศกำลังพัฒนาที่ยังต้องพึ่งพาการใช้แรงงานในภาคการเกษตรเป็นหลัก สะท้อนได้จากสัดส่วนเวลาที่สามารถทำงานได้เต็มประสิทธิภาพจากการทำงานนอกที่ทำงานประมาณร้อยละ ๒๖-๓๐ ของเวลาในการทำงาน ขณะที่การทำงานประเทศกำลังพัฒนาได้เพียงร้อยละ ๑๒-๑๘ ของเวลาการทำงาน

ในกรณีประเทศไทย จากการสำรวจของสวนดุสิตโพลเรื่อง “พฤติกรรมของคนไทยกับการทำงานที่บ้าน (Work From Home)” ในช่วงเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๔ พบว่า คนไทยมีการทำงานที่บ้านร้อยละ ๔๓ และทำงานทั้งที่บ้านและที่ทำงานร้อยละ ๓๔ โดยมีข้อดีคือ เป็นการช่วยลดการแพร่ระบาดของโรค ประหยัดค่าเดินทาง และเป็นการให้ความร่วมมือกับภาครัฐ ในขณะที่ข้อเสีย ได้แก่ มีค่าใช้จ่ายที่บ้านเพิ่มขึ้น อุปกรณ์เครื่องมือไม่สะดวก และการสื่อสาร/ติดต่อล่าช้า สำหรับในด้านของผู้ประกอบการมีการประเมินว่าร้อยละ ๒๐ ของบริษัทในปัจจุบันมีนโยบายให้พนักงานทำงานที่บ้าน

แนวทางการทำงานที่บ้านให้เกิดประสิทธิผลในกรณีต่างประเทศ ได้แก่ (๑) การบริหารเวลา โดยจัดทำแผนการทำงานตามลำดับความสำคัญ ให้นักงานจัดการ/ปรับเปลี่ยนเวลาการทำงานได้ตามความจำเป็น อาทิ โปแลนด์ ให้นักงานคู่สามีภรรยาสลับเวลาการทำงาน เพื่อให้มีโอกาสสลับเปลี่ยนกันดูแลบุตร (๒) การใส่ใจผลลัพธ์ของงานมากกว่ากระบวนการ โดยกำหนดวัตถุประสงค์/ผลผลิตของงานที่ชัดเจน มีระบบการให้คำปรึกษา/ข้อเสนอแนะในการทำงาน อาทิ นิวซีแลนด์ ใช้ระบบ leaders conversations ในการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา แก่พนักงาน (๓) การใช้เทคโนโลยีสนับสนุนในการทำงาน โดยสร้าง platform การทำงาน/แบ่งปันข้อมูลใช้ร่วมกัน สำรวจความต้องการทักษะด้านเทคโนโลยี ทบทวนนโยบายและกฎระเบียบให้เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยี อาทิ คาเมรูน ลงทุนติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ต/ระบบการประชุมทางไกล ญี่ปุ่น มีการนำหุ่นยนต์ตัวแทนเสมือน (Avatar Robot) มาใช้สนับสนุนการทำงานที่บ้าน (๔) การสื่อสารระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับผู้บริหาร โดยกำหนด Platform สื่อสารกลาง กำหนดแนวทางการส่งงานต่อผู้บริหาร สร้างวัฒนธรรมการสื่อสารอย่างเปิดเผย อาทิ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ เดนมาร์ก และจีน ใช้เทคโนโลยีสตรีมมิ่ง (Streaming) ในการสื่อสาร/ประชุมทางไกล เช่นกันดา แทนซาเนีย เอธิโอเปีย และ แอฟริกาใต้ มีการใช้ระบบประชุมทางไกลมากขึ้น และส่งเสริม/พัฒนาทักษะการสื่อสารด้วยระบบดิจิทัล (๕) การสนับสนุนให้พนักงานทำงานอย่างมีความสุข โดยให้หลักเกณฑ์ดูแลพนักงานทั้งเรื่องสุขภาพและความปลอดภัยในการทำงาน ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมและสุขภาวะในการทำงาน อาทิ จีน จัดให้มีสายด่วนนักจิตวิทยา ๒๔ ชม. และมีหลักสูตรการจัดการอารมณ์ระหว่างการทำงาน UN Woman จัดตั้งคณะกรรมการด้านสุขภาวะของคนทำงาน มีหน้าที่ติดตาม/ประเมินสุขภาวะ (๖) การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มพูนทักษะของพนักงาน โดยสำรวจความต้องการอบรม ที่เน้นทักษะการสื่อสาร ความเป็นผู้นำ วิธีดูแลสุขภาพกายและใจ อาทิ โปรตุเกส จัดทำหลักสูตรพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ (๗) การมีกฎ ข้อตกลง และเงื่อนไขการทำงานที่ชัดเจน โดยทบทวนระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาผลประโยชน์ที่พึงจะได้รับจากการทำงานที่บ้าน และ (๘) การรักษาสสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัว โดยสนับสนุนการจัดการความสมดุลระหว่างการทำงานและการใช้ชีวิต กำหนดผลสัมฤทธิ์และระยะเวลาในการทำงานให้ชัดเจน อาทิ โปรตุเกส กำหนดแนวทางการทำงานที่ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและการดำเนินชีวิตส่วนตัวของคนทำงาน

ความพร้อมการทำงานที่บ้านประเทศไทย เมื่อพิจารณาจากดัชนีความยากง่ายต่อการปรับเปลี่ยนมาทำงานที่บ้าน ซึ่งจัดทำขึ้นในปี ๒๕๖๒ โดยสถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ พบว่าประเทศไทยยังไม่มีความพร้อมสำหรับการทำงานที่บ้าน เนื่องจากลักษณะงานส่วนใหญ่เป็นการใช้เครื่องจักร/เครื่องมือและต้องทำงานนอกบ้าน รวมทั้งการปรับใช้เทคโนโลยีสารสนเทศยังมีไม่มากนัก นอกจากนี้ ยังพบว่า (๑) เพศชายมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานยากกว่าเพศหญิง เนื่องจากเพศชายมีการทำงานที่ต้องใช้เครื่องจักร/เครื่องมือมากกว่า (๒) คนอายุ ๔๖ ปี ขึ้นไป ไม่พร้อมทำงานจากบ้านสูงที่สุด เนื่องจากยังขาดทักษะดิจิทัลที่เอื้อต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (๓) ผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีความพร้อมในการปรับรูปแบบการทำงานมากที่สุด เนื่องจากลักษณะงานไม่ต้องใช้เครื่องจักร/เครื่องมือมากนัก และมีทักษะดิจิทัลที่ดี (๔) คนรายได้น้อยปรับเปลี่ยนสถานที่ทำงานได้ยากกว่าคนรายได้สูง และ (๕) อาชีพผู้ปฏิบัติการด้านเครื่องจักรในโรงงานและด้านการเกษตรและประมง เป็นกลุ่มอาชีพที่ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานได้ยากที่สุด

/การเตรียม...

การเตรียมประเทศไทยให้พร้อมรับการทำงานในรูปแบบการทำงานที่บ้าน โดย (๑) การเตรียมความพร้อมขององค์กรสำหรับการทำงานรูปแบบใหม่ โดยศึกษาวิเคราะห์ลักษณะงาน ทักษะของพนักงาน ตลอดจนระบบการทำงาน เพื่อกำหนดรูปแบบการทำงานที่เหมาะสม (๒) การยกระดับความพร้อมด้านเทคโนโลยีสำหรับองค์กร โดยการพัฒนา/ปรับปรุงระบบเทคโนโลยีสำหรับการทำงานให้มีประสิทธิภาพ มีความเสถียร รวมทั้งใช้ในการติดตามความก้าวหน้าของงาน และการประเมินผลการทำงานของพนักงาน ได้อย่างทันท่วงทีและเป็นไปอย่างยุติธรรม นอกจากนี้ ควรมีการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลแก่พนักงาน เพื่อให้การทำงานมีประสิทธิภาพและความคล่องตัว (๓) การพิจารณาให้การทำงานนอกสถานที่ทำงาน เป็นนโยบายขององค์กร โดยผู้บริหารต้องเล็งเห็นความสำคัญของการทำงานนอกสถานที่ มีการกำหนดวิธีการและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน รวมทั้งสร้างวัฒนธรรมในการทำงานแบบออนไลน์ที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นสำคัญ และ (๔) การพิจารณาการปรับรูปแบบการทำงานสู่การทำงานที่บ้านให้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัล โดยสนับสนุนการลงทุน/พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลให้มีความเสถียรและครอบคลุม

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณานำเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบต่อไปด้วย จะขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายตฤชา พิชยนันท์)

เลขาธิการสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม
โทร. ๐ ๒๒๘๐ ๔๐๘๕ ต่อ ๓๖๐๑
โทรสาร ๐ ๒๒๘๑ ๒๘๐๓
E-mail: Montip@nesdc.go.th